

Практичне заняття № 3. Комбінаторика і біном Ньютона

Нагадаю основні формули:

Кількість перестановок з n елементів знаходимо за формулою:

$$P_n = 1 \cdot 2 \dots (n-1) n = n! \quad (1.1.)$$

Кількість поєднань з n елементів по m знаходимо за формулою:

$$C_n^m = \frac{n!}{m! (n-m)!}; \quad C_n^0 = 1. \quad (1.2)$$

Справедливими є наступні властивості поєднань:

$$\begin{aligned} C_n^m &= C_n^{n-m}; \\ C_n^m + C_n^{m+1} &= C_{n+1}^{m+1}. \end{aligned} \quad (1.3)$$

Кількість розміщень з n елементів по m знаходимо за формулою:

$$A_n^m = P_m C_n^m = \frac{n!}{(n-m)!}. \quad (1.4)$$

Формула бінома Ньютона має вигляд:

$$(a+b)^n = C_n^0 a^n + C_n^1 a^{n-1} b + \dots + C_n^k a^{n-k} b^k + \dots + C_n^n b^n, \quad (1.5)$$

$$(a+b)^n = a^n + n a^{n-1} b + \dots + \frac{n(n-1)\dots(n-k+1)}{k!} a^{n-k} b^k + \dots + b^n, \quad (1.6)$$

або

де n – натуральне число і $C_n^k a^{n-k} b^k = T_{k+1}$ є $(k+1)$ -й член в розкладі біному ($k=0, 1, 2, \dots, n$).

Сума біноміальних коефіцієнтів дорівнює: 2^n

$$C_n^0 + C_n^1 + \dots + C_n^n = 2^n. \quad (1.7)$$

Приклад 1. Команда деякої ЕОМ записується у вигляді набору з восьми цифрових знаків – нулів і одиниць. Яка максимальна кількість різних команд?

Рішення: так як для кожного набору можливі лише два значення (0 або 1), то максимальна кількість різних команд є $\underbrace{2 \cdot 2 \dots 2}_{8 \text{ раз}} = 256$. Можна розмірковувати інакше.

Розглянути всі двійкові числа від 00000000 до $11111111_2 = 255_{10}$.

Приклад 2. В розкладі $(1+x)^n$ четвертий член дорівнює 0,96. Знайти значення x і n , якщо сума біноміальних коефіцієнтів дорівнює 1024.

Рішення: так як сума біноміальних коефіцієнтів дорівнює 2^n а $1024 = 2^{10}$, то $n=10$.

Четвертий член розкладу $T_4 = C_n^3 x^3 = \frac{10 \cdot 9 \cdot 8}{1 \cdot 2 \cdot 3} x^3 = 120x^3$. Згідно з умовою,

$$120x^3 = 0,96; \quad \text{звідки } x^3 = 0,008, \quad \text{тобто } x = 0,2.$$

Приклад 3. При яких значеннях x і y можлива рівність $C_y^x : C_{y+2}^x : A_y^x = 1 : 3 : 24$?

Рішення: Застосовуючи формули (1.2) і (1.4), маємо

$$\frac{y!}{x!(y-x)!} : \frac{(y+2)!}{x!(y-x+2)!} = \frac{1}{3}; C_y^x : (x! \cdot C_y^x) = 1 : 24.$$

З другого рівняння, отримаємо $x! = 24$, тобто $x=4$, оскільки $(24=1*2*3*4)$, а з першого

$$\frac{(y-x+1)(y-x+2)}{(y+1)(y+2)} = \frac{1}{3}.$$

рівняння знаходимо

Так як $x=4$, то $y^2 - 9y + 8 = 0$, звідки $y=1$ і $y=8$. $y=1$ не задовольняє умові $(y > x=4)$. Отже $x=4$; $y=8$.

Приклад 4. Довести тотожність: $P_n = (n-1)(P_{n-1} + P_{n-2})$

Рішення: Маємо $P_{n-1} = (n-1)!$; $P_{n-2} = (n-2)!$. Таким чином

$$(n-1)((n-1)! + (n-2)!) = (n-1)(n-2)!(n-1+1) = n! = P_n.$$

Приклад 5. Довести тотожність: $C_n^k C_{n-k}^{m-k} = C_m^k C_n^m$.

Рішення: Ліва частина шуканої тотожності $\frac{n!}{k!(n-k)!} \cdot \frac{(n-k)!}{(m-k)!(n-m)!} = \frac{n!}{k!(m-k)!(n-m)!}$, а

права частина $\frac{m!}{k!(m-k)!} \cdot \frac{n!}{m!(n-m)!} = \frac{n!}{k!(m-k)!(n-m)!}$. Отже тотожність доведено.

Приклад 6. При якому значенні x четвертий доданок розкладу $(\sqrt{2^{x-1}} + \sqrt[3]{2^{-x}})^m$ В 20 разів більший за m , якщо біноміальний коефіцієнт 4-го доданку відноситься до біноміального коефіцієнту 2-го доданку, як 5:1?

Рішення: Біноміальні коефіцієнти 4-го і 2-го доданків дорівнюють відповідно C_m^3 і m .

Отже, $\frac{m(m-1)(m-2)}{3!m} = 5$, або $(m-1)(m-2) = 30$, звідки $m=7$. Тоді 4-й доданок розкладу має

вигляд $T_4 = C_7^3 2^{2(x-1)} \times \frac{1}{2^x}$ і приходимо до рівняння $C_7^3 2^{x-2} = 140$, звідки знаходимо

$$\frac{7 \cdot 6 \cdot 5}{6} \cdot 2^{x-2} = 140; 2^{x-2} = 4; x=4.$$

$$\frac{A_{x+1}^{y+1} P_{x-y}}{P_{x-1}} = 72.$$

Приклад 7. Вирішити рівняння

Рішення: Маємо $A_{x+1}^{y+1} = (x+1)! / (x-y)! \cdot P_{x-y} = (x-y)! \cdot P_{x-1} = (x-1)!$, звідки $\frac{(x+1)! (x-y)!}{(x-y)! (x-1)!} = 72$ або $x(x+1) = 72$, тобто $x=8$. Враховуючи, що $x-y > 0$ і y – ціле число, отримуємо $y=0, y=1, \dots, y=7$.

$$\begin{cases} A_y^x \cdot P_{x-1} + C_y^{y-x} = 126, \\ P_{x+1} = 720; \end{cases}$$

Приклад 8. Вирішити систему рівнянь

Рішення: З другого рівняння маємо: $(x+1)! = 720$. Так як $720 = 6!$, то $x=5$. Враховуючи, що

$C_y^{y-x} = C_y^x$, перепишемо перше рівняння таким чином: $A_y^x \cdot P_4 + C_y^x = 126$. Але $A_y^x \cdot P_4 = 5 C_y^x$, звідки $6 C_y^x = 126$ або $y(y-1)(y-2)(y-3)(y-4) = 21 \cdot 120$. далі маємо $21 \cdot 120 = 2^3 \cdot 3^2 \cdot 5 \cdot 7 = 7 \cdot 6 \cdot 5 \cdot 4 \cdot 3$, тобто $y=7$.

Приклад 9. Довести тотожність $C_n^k + C_n^{k-1} = C_{n+1}^k$

$$\frac{n!}{k!(n-k)!} + \frac{n!}{(k-1)!(n-k+1)!} = \frac{n!}{(k-1)!(n-k)!} \left(\frac{1}{k} + \frac{1}{n-k+1} \right) =$$

Рішення: Перетворимо ліву частину рівності

$$\frac{(n+1)!}{k!(n-k+1)!}$$

Але $C_{n+1}^k = \frac{(n+1)!}{k!(n-k+1)!}$, і тотожність доведено.

Приклад 10. Знайти найбільший біноміальний коефіцієнт розкладу $\left(n + \frac{1}{n}\right)^n$, якщо добуток 4-го від початку і 4-го з кінця доданків дорівнює 14400.

Рішення: Четвертий доданок спочатку має вигляд $T_4 = C_n^3 n^{n-3} \frac{1}{n^3}$, а 4-й доданок від кінця

– вид $T_{n-2} = C_n^{n-3} n^3 \frac{1}{n-3}$. Відповідно $T_4 T_{n-2} = (C_n^3)^2 = 14\,400$, звідки $C_n^3 = 120$. Далі маємо $n(n-1)(n-2) = 720$; $n(n-1)(n-2) = 10 \cdot 9 \cdot 8$; $n=10$. Отже, найбільший біноміальний коефіцієнт, що входить в доданок, однаково віддалений від кінців розкладу є $C_{10}^5 = 252$.

Приклад 11. Сума третього від початку і третього від кінця біноміальних членів розкладу $(\sqrt[4]{3} + \sqrt[3]{4})^n$ дорівнює 9900. Скільки раціональних членів містить цей розклад?

Рішення: Вказані в умові коефіцієнти дорівнюють C_n^2 . Маємо $2 \cdot \frac{n(n-1)}{2} = 9900$ або $n(n-1) = 100 \cdot 99$, звідки $n=100$. Тоді $T_{k+1} = C_{100}^k 3^{(100-k)/4} 4^{k/3}$; згідно з умовою $k/3$ і

$(100-k)/4$ - цілі числа, тобто k ділиться на 12. Для $n=100$ таких чисел є $\left[\frac{100}{12}\right] + 1 = 9$.

Домашнє завдання:

$$\frac{P_{x+3}}{A_x^5 P_{x-5}} = 720.$$

1. Вирішити рівняння

$$\begin{cases} A_x^y + 3C_x^y = 90, \\ A_x^y - 2C_x^y = 40. \end{cases}$$

2. Вирішити систему рівнянь:

$$\text{а) } C_{x+1}^y : C_x^{y+1} : C_x^{y-1} = 6 : 5 : 2;$$

3. Знайти x і y , якщо б) $C_x^{y-1} : (C_{x-1}^y + C_{x-2}^{y-2} + 2C_{x-2}^{y-1}) : C_x^{y+1} = 3 : 5 : 5$.

4. Різниця між третім біноміальним членом розкладів $(a+b)^{n+1}$ і $(a+b)^n$

дорівнює 225. Знайти кількість раціональних членів розкладу $(\sqrt[5]{x} + \sqrt[9]{y})^n$.